

ההשקפה שליא היתה

בחורבן, האם אתה חושב שחיל-האוויר המצרי השתפר ממיבצע סיני? אמרתי שלדעתי אין חיל-האוויר המצרי מסוגל להתמודד עם חיל-האוויר שלנו, ויעבור עוד זמן רב מאד — ואולי דור שלם — עד שיגיע ליכולת זו. כששאל עור על מה אני מבסס הנחה זו, סיפרתי לו את הסיפור על מפקד המשחתת איברהים אל-אולד, שנלכדה במיבצע סיני.

כמה ימים אחרי שהמשחתת נגררה לחיפה, נפל סגן-אלוף מצרי בשבי בשארם א-שייך. בחקירה נתברר כי אותו קצין חי"ר הוא אחיו של קברניט המשחתת. כשנשאל איך זה נכנע אחיו מבלי להטביע את אונייתו — דבר שאין לו כימעט אה ורע בתולדות המלחמות — השיב הקצין כך: "אחי ואני גדלנו בספינות קטנות. אבינו היה נווט בגמל אלכסנדריה. כשהתגייסתי לצבא, התגייס אחי לחיל-הים, שם עבר את הקורסים הטובים ביותר, במצרים ובחורל. ואמנם, אחרי מאמץ רב מסוגל אחי עכשיו לפקד על ספינה מודרנית, המלאה בצידוד מתוחכם, ולהובילה מאלכסנדריה לביירות. אבל הוא לא יכול להילחם באותו זמן!"

לדעתי, יש לסיפור זה משמעות עמוקה. נפגשתי עם המצרים בשדות-הקרב של 1948, והם היו אז חיילים טובים, בייחוד בהגנה על מוצבים מבוצרים. אבל ככל שמשתכלל הנשק המתוחכם הנמסר בידיהם, כן יגדל הפער בינם ובין צה"ל. הפעלת מערכות-נשק מתוחכמות מחייבת תשתית טכנולוגית, חבי רתית, חינוכית ורוחנית שאינה ניצרת תוך כמה שנים. דרוש דור, ואולי שני דורות, כדי ליצור תשתית כזאת.

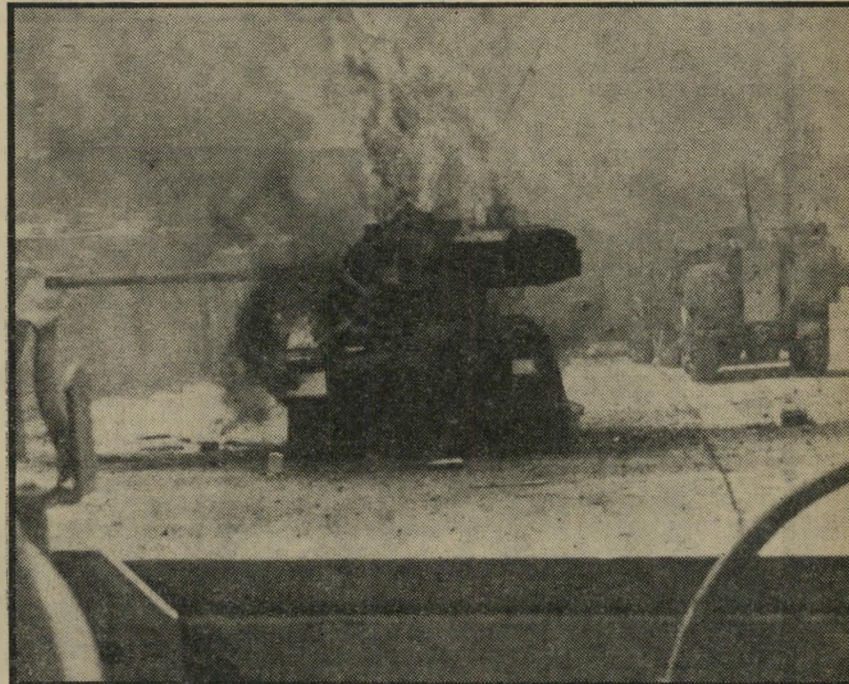
לעבור שנים, בראשית 1967, נתקלתי שוב בעור וייצמן, הפעם במסיבה דיפלומטית אמריקאית. באותו זמן לחמו המצרים בתימן, ונתקבלו בארץ דו-יחות חיוביים על

יום ה-5 ביוני 1967, בשעות אחרי-הצהריים, נאמתי את הנאום הקצר ביותר שנשאתי אי פעם בכנסת. הנושא הפורמלי היה "חוק היטל ביטחון" וחוקי-מיון אחרים. הנושא האמיתי היה המילהמה, שפרצה באותו בוקר.

אמרתי: "אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, תוך הצרעה לאחינו הנמצאים בקרב, ותוך אמונה שלמה שזוהי מלחמת-התגוננות — אצביע בעד חוקים אלה."

לעבור כמה שבועות ביקרתי בפאריס, והסתבכתי בוויכוח חריף עם כמה ידידים ותיקים, גולים מצריים החיים באירופה. הם תקפו אותי קשות על הצבעתי זו. "כל הדיבורים על התגוננות היו בלוף!" הם הטיחו בפני. "מי יאמין שהיתה צפויה סכנת-השמדה למדינה שלכם, אם ניצחתם שלושה צבאות ערביים בכמה ימים! זאת היתה מזימה מתוכננת מראש, כדי לכבוש שטחים ערביים!" ניסיתי להפריך את טענתם, שהפכה מאז לטענת העולם הערבי כולו. נסתבר לי כי הדבר כימעט ואינו אפשרי.

איך ניתן לגשר בין החרדה הנוראה ששגמה בישראל במשך שלושה שבועות, ובין הניצחון הפנטסטי והקל, שהושג תוך כמה שעות? בימים אלה סוער ויכוח זה בישראל עצמה. שלושה אלופים של ששת הימים —

כיבוש עזה: טנק ישראלי בוער ברחוב הראשי

עור וייצמן, מתי פלד ויצחק רבין — אישרו שלא היתה מעולם צפויה סכנת-השמדה למדינה. מקהלה מגוונת קמה נגד אלופים אלה, בטענה שדבריהם משתרים את האוייב. הוויכוח הולך ומסתבך, הולך ומתערפל.

נדמה לי שלמען ההיגיינה הנפשית של כלונו כדאי להגדיר במדויק על מה נטוש הוויכוח, להעיף מבט אחורה ולבחון את הדברים מחדש, לאור המידע שיש לנו כיום. השאלות העומדות לדיון הן:

- האם היתה צפויה בי-4 ביוני 1967 סכנה של השמדה למדינה?
- אם לא, האם האמינו מכווני המדיניות הישראלית שצפויה סכנה של השמדה למדינה?
- אם לא, האם כנסיבות של ה-4 ביוני היתה זאת מילחמת-מגן או מילחמה תוקפנית?
- אם היתה זאת מלחמת-מגן, האם השתנה אופייה בדיעבד, בעיקבות כיבוש השטחים?

שיחות עם עזר

לפני עשר שנים פגשתי במיקרה את האלוף (לא-מיל.) עזר וייצמן בבריכת-השחייה של מלון אכדיה. בין שחייה לשחייה החלפנו דברים. זכורני שהיה זה אחרי אחת הפעמים הרבות בהן דיבר עזר יותר מדי, ועורר על עצמו את זעמו של בן-גוריון, שהיה אז ראש-המשלה ושר-הביטחון. באמצע שיחתנו ניגש האלוף (גם הוא אז לא-מיל.) יצחק רבין, הסתכל בנו בתמיהה ורמו לעור בצורה חרי-משמעית שאולי כדאי לו לסתום את הפה, בייחוד כשהוא מדבר עם אדם שאינו חביב על בן-גוריון. אולם הדבר לא הפריע לעזר. שאלתו של עזר היתה, בערך, כנוסח זה: "תגיד לי, יא ידידי-ערבים

מאחורי אבנרי

יכולתם לקיים ולהפעיל צבא במרחק רב מארצם. עזר שאל אותי אם שיניתי את דעתי על כושרו של חיל-האוויר המצרי. (עזר ידע כמובן שאיני מומחה צבאי. אני מניח ששאל אותי מפני שרצה לשמוע את דעתו של אדם שאין לו דיעות קדומות נגד הערבים, ושיש לו אהדה רבה לשאיפות הלאומיות הערביות.)

עניתי שרעתי לא השתנתה, וכי עדיין קיים, לדעתי, פער עצום בין כושרו של צה"ל וכושר הצבאות הערביות. בסוף מאי 1967 פגשתי ברחוב בקצין של חיל-האוויר, שוחחנו, כמובן, על החרדה ששררה בארץ. הקצין אמר: "אני ערב לכך שאף מטוס מצרי אחד לא יגיע לתל-אביב! חשבתי שהוא מגזים במיקצת. אולם לא היה בלבי הספק הקל ביותר לגבי העליונות המוחלטת של צה"ל. בייחוד בלוחמת אוויר ושיריון. דא האמנתי אף לרגע שצפויה למדינה סכנה של השמדה."

מה זאת "השמדה"?

למליצה "האוייב הזומם להשמידנו" או "הקס עלינו ללותנו" הפכה זה מכבר אחת ממטבעות-הלשון השחוקות ביותר של המימסד. בימי החרדה של ערב מלחמת ששת-הימים נראתה לרבים כאמת אקטואלית.

מה פירושה של "סכנת השמדה"? אפשר להשמיר את מדינת-ישראל רק בדרך אחת: לכבוש את שיט"ח במיתקפה צבאית.

יתכן שאפשר לצרף לכך שיטה שנייה: השמדת ריכוזי-האוכלוסייה שלה מן האוויר, במידה שתהפוך את עצם המשך קיום המדינה לבלתי-חשובה.

האם היתה לערבים בקיץ 1967 אפשרות כלשהי להשיג אחד משני יעדים אלה? (השאלה אינה: האם רצו להגיע לכך? על כך אפשר להתווכח בלי סוף, בלא אפשרות לאמת את הדברים. אך אף אם נניח שהאיומים בלא היו דיבורים ריקים, אלא גילוי של כוונות אמיתיות — השאלה היא אם יכלו להגשים כוונות אלה.)

התשובה של כל ברידעתי, לא רק ברידעתי, היא לא גם בשיא החרדה של ערב-מלחמה, היתה: לא. לערבים לא היתה כל אפשרות כזאת.

אילו עמד מולנו הצבא הסובייטי, על טיליו הגרעיניים, בוודאי היתה השאלה משנה את ציביונה. אך מכיוון שהאוייב היה ערבי בלבד, עם או בלי יועצים זרים, יש להשיב בצורה פסקנית שיחסי-הכוחות הצבאיים לא איפשרו לערבים לכבוש את המדינה או להשמדה בנושק ארוך-טווח.

לכך התכוונו וייצמן, מן הסתם, פלד ורבין בהכרזותיהם, ויש לכרסם על כך שהם מכניסים קצת בהירות מחשבתית צבאית לוויכוח שבו שורצות המליצות הרגשניות.

חבורה של שחקנים?

לאלה אחרת לגמרי היא אם מעצבי המדיניות הישראלית האמינו שצפויה למדינה סכנה של השמדה. בעוד שהשאלה הראשונה נגעה למצב האובייקטיבי, נוגעת השנייה לגורם הסובייקטיבי. **אני משוכנע כי גם לשאלה שנייה זו התשובה היא: לא.** הייתי עדי-ראייה להתפתחות מצב-הרוח של ראשי המדינה באותם הימים. כימעט כולם הסתובבו בימי החרדה בנייני הכנסת. אווירת הימים ההם גרמה לנפילת מחיצות רבות. יריבים פוליטיים דיברו זה עם זה בגילוי-לב רב מאד. (באחד הימים אמר לי מנחם בגין: "מר אבנרי, יש בידך עיתון הנקרא עלי-ידי הנוער, עליך להשתמש בו כדי